

**NICULINA IONICA VIȘAN**

**ROLUL MORAL ȘI SOCIAL AL  
FAMILIEI**



**PITEȘTI  
2021**

## **CUPRINS**

- I.       FAMILIA, CELULA DE BAZĂ A UNEI SOCIETĂȚI**
  - II.     ROLUL SOCIALIZATOR AL FAMILIEI**
  - III.    CLIMATUL FAMILIAL**
  - IV.    DATORIILE PĂRINȚILOR FAȚĂ DE COPII**
  - V.       DATORIILE COPIILOR FAȚĂ DE PĂRINȚI**
- CONCLUZII**
- BIBLIOGRAFIE**

## I.      FAMILIA, CELULA DE BAZĂ A UNEI SOCIETĂȚI

Este necesar să redescoperim demnitatea, sensurile și menirea familiei din zilele noastre, privite în lumina Sfintei Evanghelii, pentru a umple un gol spiritual și pentru însușirea moralei ortodoxe în viața de zi cu zi.

Familia este cel dintâi așezământ divin, întemeiat de Dumnezeu pentru om în rai, cu sfatul Preasfintei Treimi: „Nu este bine să fie omul singur; să-i facem ajutor asemenea lui” (Fac. 2, 18). Familia este celula și baza societății, prima „bise-rică” întemeiată de Dumnezeu din iubire pentru om, după modelul Bisericii cerești. Cea dintâi familie a fost întemeiată în rai, nu pe pământ, având ca Arhiereu și martor pe Însuși Dumnezeu, pentru a sublinia ce mare rol are familia, ce demnitate i-a dat Creatorul și ce misiune deosebită i-a încredințat.

După morala creștină, familia este prima și cea mai mică celulă a organismului social. Originea ei stă în natura socială a omului și în voința divină exprimată pozitiv la crearea omului (Fac. 1, 27-28). Familia se întemeiază prin căsătorie, adică prin legătura de bună voie și pentru toată viața a unui bărbat și a unei femei. Însușirile ființiale ale căsătoriei sunt: unitatea, trăinicia, sfințenia și egalitatea dintre soți.

Scopul căsătoriei este: înmulțirea neamului omenesc, ajutorul reciproc, înfrânarea trupească și îndeosebi „stabilirea unei stări desăvârșite între soți, ca să se împlinească reciproc, transmițând unul altuia calitățile și darurile care sunt proprii fiecăruia, înnobilându-se reciproc și lucrând la îndeplinirea menirii morale a fiecăruia” (Hristu Andrutsos). Scopul căsătoriei este îndeosebi ultimul, fiindcă sunt căsătorii și fără copii și nu din vina soților și fiindcă ajutorul reciproc poate fi dat și fără legătura căsătoriei.

În decursul timpului – în urma păcatului strămoșesc – decăzând căsătoria din curățenia ei originală, a decăzut și familia. Mântuitorul, reabilitând căsătoria și înnobilând-o moral prin ridicarea la valoarea unei Sfinte Taine, a reabilitat și familia. Hristos întărește din nou legătura căsătoriei dintre bărbat și femeie și o înalță, din ordinea naturii, în ordinea harului, învăluindu-o, prin participarea Sa la nunta din Cana Galileei, în ambianța harică ce iradia din Persoana Sa. Săvârșind acolo prima minune, prin puterea Sa dumnezeiască, și dând perechii ce se căsătorea să bea din vinul iubirii, El ne arată că începe înălțarea vieții omenești în ordinea harului și în economia mântuirii, de la întărirea și înălțarea căsătoriei. Astfel, Taina unirii indisolubile între un bărbat și o femeie, ca unire care se spiritualizează într-o tot mai adâncă comuniune, este Taină în Hristos. „Taina aceasta mare este; iar eu zic, în Hristos și în Biserică”, spune Sfântul Apostol

Pavel (Efes. 5, 32). Unirea lor în Hristos este o „mică biserică”, după cum arată Sfântul Ioan Gură de Aur: „Căsătoria este un chip tainic al Bisericii. Când cei doi se unesc în căsătorie, ei nu mai sunt ceva pământesc, ci chipul lui Dumnezeu”.

Faptul că la începutul istoriei omenirii Dumnezeu a întemeiat familia (Fac. 1, 28), arată că dreptul de existență al familiei, precum și dreptul părinților asupra copiilor are origine divină. Desigur, autoritatea publică este îndreptățită să intervină în instituția familiei, de pildă, când aceasta a ajuns într-o stare precară și nu se mai poate ajuta singură. Are acest drept fiindcă familia este membru al societății. De asemenea, este îndreptățită intervenția, când în familie s-au produs știrbiri grave ale drepturilor reciproce, căci datoria statului este să apere dreptul încălcat. În ceea ce privește dreptul părinților asupra copiilor, acesta, după morala creștină, este un drept firesc, și copiii stau sub autoritatea părinților până la majorat. Statul, prin instituțiile sale de învățământ, se îngrijește de instrucția copiilor și de completarea educației lor, putând interveni când educația este total neglijată de părinți.

Familia, făcând parte din stat, are să se încadreze în organizația lui, contribuind la realizarea scopului său. Cât privește organizarea interioară a familiei, soții stau în raport de egalitate, cu autoritate comună față de copii. După învățăturile Bisericii, conducerea în

familie revine bărbatului: „Femeile să li se supună bărbaților lor ca Domnului. Pentru că bărbatul este cap femeii, așa cum și Hristos este cap Bisericii” (Efes. 5, 22-23). Dar femeia nu este sclavă, ci tovarășa bărbatului, împărțind cu el autoritatea părintească.

Familia este cel dintâi cadru social de care fiecare om are nevoie pentru a viețui în el. Ea este, mai ales, mediul cel mai prielnic pentru nașterea, dezvoltarea și desăvârșirea ființei umane. Dintre toate viețuitoarele, omul se naște cel mai plătând și cel mai neputincios în a-și satisface nevoile vitale existenței: total dezarmat, singurul lui mijloc de conservare fiind lacrimile. De aceea, el are neapărată nevoie de ajutorul neîncetat al părinților săi, care, în această lucrare, nu pot fi întrecuți de nimeni.

Familia este prima alcătuire de viață obștească și sâmburele din care cresc toate celelalte forme de viață socială. Scopul și funcția ei principală este de a asigura înmulțirea, perpetuarea și creșterea omenirii. De aceea, ea este organizată cu deosebire în vederea copilului. Procrearea, întreținerea, îngrijirea, creșterea și așezarea copilului constituie preocuparea centrală a familiei. Familia procură membri pentru societățile superioare, pregătindu-i cea dintâi pentru viața socială. Ea este o adevărată cheie de boltă pentru siguranța și echilibrul vieții sociale, prin faptul că asigură în chip firesc nașterea, creșterea și pregătirea membrilor societății.

Potrivit lui Lazăr Vlăsceanu, în „Dicționar de sociologie” apărut la București, Ed. Babel, 1998, „ procesul de socializare este unul de transmitere/ asimilare a atitudinilor, valorilor, concepțiilor, comportamentelor specifice grupului, în vederea formării și integrării sociale a unei persoane.” Astfel, în cazul familiei are loc procesul de socializare primară, copilul identificându-se cu persoanele cele mai apropiate, părinții. Copilul va împrumuta foarte mult din conduitele părinților.

Socializarea în cadrul familiei se face prin două moduri: direct (prin acțiuni organizate, folosindu-se tehnici și metode speciale) și indirect (metode de conduită oferite de părinți).

Socializarea primară începe de fapt încă de la naștere – primele relații semnificative fiind cele dintre copil și părinții săi. Părinții sunt persoanele care îi transmit deocamdată totul și care îi oferă totul. Lumea exterioară se învâрте în jurul părinților și felul în care va fi această lume percepută și înțeleasă de către copil depinde de relațiile și experiențele din primii ani. Prin socializare, copilul învață, se formează și devine membru al familiei – este primul său „rol social”, cel de copil al părinților săi.

Părinții sunt, așadar, primii și cei mai importanți în socializarea copilului, iar calitatea relației afective copil-părinte, calitatea comunicării și experiențele practice din primii ani sunt cele ce își spun

un cuvânt esențial în formarea copilului. Din această perspectivă, se poate vorbi despre o socializare pozitivă – o relație afectivă, echilibrată, ocrotitoare, o comunicare deschisă și empatică, un interes crescut față de învățarea copilului cu realitatea din jur; și despre o socializare negativă – o relație dezechilibrată, indiferentă, extrem de severă, ce nu îi oferă copilului siguranță și protecție, o comunicare săracă, deficitară, limitată, un interes scăzut față de nevoia copilului de a explora și învăța despre realitatea din jurul său.

Un mediu în care i se îndeplinesc nevoile de bază (hrană, igienă, confort, siguranță), un mediu stabil în care nu se petrec schimbări bruște și în care există o rutină familială, un mediu afectiv în care cei doi părinți îi oferă atenție și afecțiune, un mediu blând, în care se simte mereu în siguranță, un mediu echilibrat în care nu există tensiuni și agresivitate asigură copilului o experiență a copilăriei timpurii pozitive, el percepând lumea din jur ca pe o lume cu potențial pozitiv, o lume bună în care el se poate dezvolta fără teamă. Încă ceva despre copilăria timpurie și formarea copilului: apropierea și contactul fizic între copil și părinte este cel ce îi oferă afecțiune, siguranță, confort – a-l ține în brațe, a face contact vizual și a-i vorbi. În schimb, un copil ce crește într-un mediu instabil, în care nu există o rutină și în care există multe schimbări, un mediu rece în care nu primește atenția pe care o cere, un mediu în care se simte în pericol (când este lăsat singur



sau cu persoane străine), un mediu tensionat sau agresiv oferă copilului o experiență negativă, el percepend lumea exterioară ca pe o lume periculoasă, străină, rece și cu potențial de risc. Încă ceva despre experiențele negative din copilăria timpurie: copilul nu este negativ influențat doar de lipsa afecțiunii și a apropierii cu părinții; o atmosferă încărcată de tensiune negativă, conflictuală, o stare de negativitate și frustrare a părinților (în special a mamei) este percepută de către copil încă de la început, atmosferă și stare ce îl afectează.

Socializarea, însă, este un proces constant care intervine de-a lungul vieții omului: omul învață întotdeauna și este supus influențelor sociale. Omul își construiește diverse tipuri de relații și intră în diferite grupuri de-a lungul vieții sale. În acest timp, el își continuă formarea, asimilând noi perspective, atitudini, valori, învățând, adaptându-se și perfecționându-se. Însă acele prime relații afective, acele prime experiențe de viață și cunoștințe asimilate vor face parte din ceea ce este toată viața sa. Persoana poate să asimileze și să interiorizeze și alte atitudini, comportamente, valori odată ce intră în alte grupuri, odată ce se adaptează vieții sociale (școală, grupuri de prieteni, grupuri de muncă, grupuri religioase), însă ea este cine este datorită și prin intermediul socializării în familie. Țineți minte: copilul nu își alege părinții, însă părinții sunt singurii pe care el îi are de la început și pe care se bazează în formarea sa ca om.

Potrivit lui M. Ludușan, în lucrarea sa, „Familia în societatea contemporană” (Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia), „se delimitează patru elemente care compun funcția socială a familiei:

- Integral - formativă:

În fazele de început ale ontogenezei, copiii primesc răspuns la o întreagă avalanșă de întrebări, fiind recunoscută curiozitatea vie și setea lor de cunoaștere. Tot în cadrul familiei copiii primesc o amplă informație în legătură cu utilizarea diferitelor obiecte, unelte etc, formându-și o serie de deprinderi, priceperi și atitudini. Modalitățile de comunicare și posibilitățile intelectuale și afective sunt determinate în mare parte de influențele exercitate de părinți.

- Psiho - morală:

O mare importanță pentru copii reprezintă modelele de conduită oferite de părinți, pe care copiii le preiau prin imitație și învățare, precum și climatul educativ în care se exercită influențele educaționale.

- Social - integrative:

Nivelul de adaptare și integrare este direct dependent de achizițiile realizate în cadrul grupului familial de apartenență. Astfel, modul de abordare interpersonal, modul de raportare la diferite norme și valori sociale, modul de implicare în viața de grup pot fi mult influențate de modelele educaționale parentale.

- Cultural-formativă:

Constă în formarea atitudinilor și sentimentelor estetice.”

Familia este prima societate naturală și adevărată *celulă socială*. În organizarea sa proprie, ea oferă garanții de moralitate; este prima școală care pregătește pe copil pentru viața socială, deprinzându-l să-și îndeplinească datoria, să-și disciplineze voința, dându-i simțul ierarhiei și ordinii. Familia este un oficiu înalt al respectului, al demnității, al libertății interioare, al seninătății constructive. Mediul familial oferă siguranță, liniște, afecțiune, seninătate, care constituie o atmosferă prielnică pentru o dezvoltare normală și echilibrată. Căminul nu este numai confort domestic, ci și un „loc de reculegere, de liniște, de regăsire lămuritoare cu tine însuși”. Nicăieri nu te simți mai bine ca la „mama acasă”, ca în familia ta.

Familia este un paznic ce veghează neîncetat și un zăgaz puternic care ocrotește moralitatea părinților prin bucuriile curate și senine, precum și prin sentimentele de iubire și răspundere pe care le prilejuiește. Copiii sunt pentru părinții lor un imbold puternic spre muncă și economie, spre cât mai multe virtuți, precum și o puternică pavăză contra ispitelor din afară. Prezența copiilor exercită o cenzură morală din cele mai eficiente asupra conduitei părinților. Din dorința și grija de a-i face cât mai buni și mai fericiți, părinții își dau toată

silința să le ofere pilde personale cât mai bune și să propășească mereu în toate domeniile.

Într-adevăr copiii exercită asupra părinților lor o puternică influență binefăcătoare, fiind și ei, la rândul lor, într-un fel oarecare și fără să știe, educatori ai părinților lor. Astfel, chiar înainte de a se naște, mintea și inima părinților se pregătesc pentru primirea lor în condiții optime, verificându-se și transfigurându-se. Una dintre cele mai importante misiuni, pe care copiii o îndeplinesc printre noi, cei maturi, este de a ne prilejui și ajuta să ne păstrăm și să ne recăpătăm tinerețea. Copiii sunt vestitorii și purtătorii primăverii; ei răspândesc pretutindeni un aer proaspăt de noutate și frăgezime. Înnoirea și întinerirea efectuată de copil asupra organismului mamei sale, care cuprinde și sufletul ei, se extinde asupra întregii familii, stimulând în toți cei din jurul lor forțe latente nebănuite, izvoare de energie fizică și spirituală până atunci necunoscute.

Copilul este o călăuză miraculoasă care ne poartă din nou în lume, obligându-ne s-o cunoaștem din ce în ce mai bine. Datorită copiilor noștri, stimulați de ei și de dragostea pentru ei, devenim mai luminați, mai puternici și mai buni. Prin ei ne reluăm de la început întreaga noastră viață și activitate, acel anevoios și splendid efort de umanizare. Între noi și copiii noștri are loc un permanent schimb de valori, o dăruire reciprocă. Dacă îi învățăm alfabetul, ei ne învață în

schimb un alfabet mult mai scump și mai nobil al emoțiilor, al primelor sentimente, al uriașei fantezii, al purității și al candoarei, puterea de a descoperi lumea cu priviri proaspete.

Dragostea nețărnută față de copiii noștri ne arată ceea ce ar trebui să fie dragostea pe care o merită orice semen al nostru. Prin copii ne legăm de lume și de viață în chipul cel mai indisolubil și mai generos, căpătăm o sensibilitate comună față de problemele societății. Participarea activă la toate biruințele și înfrângerile, la toate bucuriile și necazurile copiilor noștri ne umple viața și ne îmbogățește ființa, dându-ne prilejul de a gusta farmecul prieteniei și al sincerității adevărate. Mai presus de toate, copiii ne sunt dascălii noștri cei mai buni, care ne deprind să iubim pe oameni în modul cel mai deplin și dezinteresat. De aceea, iubirea părinților pentru copiii lor este dată ca model de iubire adevărată.

Familia este cea mai necesară școală de omenie. Statisticile judiciare arată că majoritatea delincvenților și a celor din instituțiile de corecție au fost lipsiți de o reală asistență din partea familiei. Familia procură frâna cea mai eficientă și mai suportabilă împotriva izbucnirii patimilor. Ea este, de asemenea, o primă și temeinică școală a altruismului. Prin familie se poate obține cea mai deplină și mai statornică corectare a egoismului individual.

Celibatarul ignoră sentimente din cele mai profunde și mai nobile, cum sunt: iubirea conjugală, iubirea maternă sau paternă, iubirea frățească, iubirea filială, sentimentul unei colaborări continue și organice. Datorită familiei, omul nu este izolat în lume, fără rădăcini în trecut, fără reazem în prezent și fără speranță în viitor. S-a constatat că cei fără familie sunt gata pentru orice aventură. În familie se deprind disciplina și spiritul de inițiativă și se cultivă sentimentul demnității, dreptății, iubirii, respectului și ajutorului, sentimentul sacrificiului, care sunt elemente de bază ale vieții sociale.

Continuarea între generații începe de la raporturile dintre părinți și copii, care se extind și asupra celorlalți membri ai societății și care beneficiază de însușirile deosebite obținute în cadrul familiei. Prin comunitatea de sânge, de educație, de amintiri, de viață și prin faptul că au aceiași părinți, copiii își dezvoltă sentimentul dragostei frățești, care este izvorul celei mai dificile dintre virtuți și anume: recunoașterea fără invidie a valorii și meritelor altora.

Frăgezimea copiilor și afecțiunea părintească cu care sunt înconjurați de părinții lor fac ca primele îndrumări de viață pe care le primesc în familie să rămână pentru totdeauna adânc întipărite în sufletul lor. Familia formează pe membrii ei prin căldura dragostei, al cărei sanctuar este, prin excelență, dragoste, care este climatul cel mai prielnic pentru dezvoltarea omului. Într-adevăr, nicăieri nu găsim

resursele de răbdare, iubire, abnegație, atât de necesare educării copiilor, ca la părinții lor.

Prin iubire și prin înțelegerea firii copilului, care este cea mai înlesnită în familie, părinții le pot asigura copiilor lor o educație în condiții optime. Unul din marile merite ale familiei în educarea copiilor este că le pune înaintea exemple care traduc în acte vii și concrete formula abstractă a datoriei. Familia este o școală a iubirii aproapelui, a cărei primă realizare este străduința de a dori, voi și înfăptui binele copiilor proprii, potrivit cuvintelor Mântuitorului: „Este oare între voi un astfel de om, care atunci când fiul său i-ar cere pâine, el să-i dea piatră ?” (Mt. 7, 9). Cultivată în familie, iubirea aproapelui se va putea mai ușor extinde și în afara familiei.

Căminul este mediul cel mai prielnic pentru reculegere și pentru o colaborare deplină între cele două sexe. În cuprinsul lui, sensibilitatea feminină și însușirile energice ale bărbatului au posibilitatea de a se întâlni și de a colabora, întregindu-se reciproc. Soții au în familie condițiile cele mai bune de a se educa reciproc printr-o colaborare continuă. De asemenea, frații și surorile vor dobândi o experiență foarte utilă în conviețuirea lor din familie pentru viața de mai târziu, când vor trebui să știe cum să se comporte față de celălalt sex. Copiii cimentează legăturile dintre soți. Copiii fiind obiectul comun al dragostei lor, părinții chiar când și-au răcit

sentimentele unul față de celălalt, se întâlnesc măcar în iubirea și grija lor comună pentru copii. Astfel, copiii contribuie foarte mult la temeinicia și trăinicia căsătoriei. Statisticile arată că divorțurile sunt mult mai numeroase între soții care nu au copii.

În general, familia contribuie foarte mult la educarea omului pentru viața socială din afara familiei. Adâncimea și sinceritatea sentimentelor ce leagă pe membrii familiei influențează pozitiv relațiile cu ceilalți semenii, care nu sunt în fond decât alți părinți, alți frați, alte surori, alți unchi ai noștri. Dovadă pentru aceasta avem modurile de adresare obișnuite la poporul nostru ca: „mamă”, „tată”, „unchiule”, „mătușă”, care se fac și față de străinii de familie. Morala creștină cere să ne comportăm față de semenii noștri ca și față de membrii familiei noastre: față de cei de vârsta părinților ca față de propriii părinți, iar față de cei de vârsta surorilor și fraților noștri ca față de propriile surori și ca față de propriii frați.



## II. ROLUL SOCIALIZATOR AL FAMILIEI

Familia este prezența esențială, acel ceva care nu te părăsește niciodată, chiar dacă constăți că trebuie să o părăsești.” Bill Buford

Scopul oricărei societăți este acela de a-și păstra echilibrul, ordinea socială și normativă.

Acest scop se poate atinge prin funcționarea optimă a elementelor

structurii sociale, a grupurilor, colectivităților și instituțiilor și prin integrarea armonioasă a indivizilor în diverselor sfere ale societății.

Pentru realizarea acestor scopuri funcționale, societatea și-a creat și perfecționat mecanisme specifice de socializare și integrare socială.

Conceptul de socializare definește procesele, mecanismele și instituțiile prin care societatea se reproduce în fizionomia personalității umane care îi este specifică, în anumite structuri de comportament ce răspund așteptărilor și prescripțiilor sociale. Sociologul J. Szczepansky definea socializarea drept acea parte a influenței mediului care determină individul să participe la viața socială, îl învață să înțeleagă cultura, îl face capabil să îndeplinească

anumite roluri sociale. Socializarea se manifestă pe tot parcursul vieții individului, implicând forme și mijloace specifice de realizare.

*Funcția de socializare a familiei se realizează în patru situații specifice:*

1. Situațiile de „educație morală”, având la bază relațiile de autoritate prin intermediul cărora i se furnizează copilului regulile morale.
2. Situațiile de „învățare cognitivă”, prin care copilul învață sistemul de cunoștințe, aptitudini, deprinderi necesare conviețuirii în societate;
3. Situațiile angajând invenția sau imaginația, prin intermediul cărora se dezvoltă capacitățile creatoare și gândirea participativă;
4. Situațiile de „comunicare psihologică”, care dezvoltă afectivitatea specific umană cu rol deosebit de important în echilibrul moral și psihologic al individului.

Fiind grupul cel mai coeziv și factorul care exercită influențele cele mai persistente asupra personalității, familia educă spiritul de comunicare și cooperare, facilitează transmiterea obiceiurilor, atitudinilor și valorilor de la părinți la copii, ghidează din punct de vedere moral conduitele acestora. În cadrul familiei are loc modelarea personalității copilului, trecerea de la un comportament normativ (reglat din exterior), la un comportament normal (buzat pe autoreglare și autonomie morală). Socializarea primară este etapa procesului de

socializare care orientează evoluția copilului în primii șase - șapte ani de viață.<sup>1</sup>

Socializarea primară sau de bază, permite deprinderea regulilor de comportare, a normelor și valorilor ce pot fi asimilate la vârste mici și care constituie bagajul informațional și afectiv al oricărui individ.

Dar, familia nu este un simplu transmițător pasiv al subculturii, ci joacă un rol activ, filtrând elementele subculturii existente. Acest lucru se realizează prin activitățile la care copilul ia parte. În concluzie, statutul familiei determină forma de socializare a copilului, ordinea acțiunilor și responsabilii acestui proces. Familia este grupul referențial ale cărui valori, norme și practici sunt adoptate de către copil care se raportează la ele în evaluarea comportamentului. Fiind vorba despre o funcție educativă, avem de a face cu o continuitate, cu o trecere de la o formă la alta prin diverse modalități de formare a relațiilor intrafamiliale, intergeneraționale, a normelor și valorilor specifice acestora. Pentru fiecare vârstă sunt specifice acțiuni legate de îngrijire, protecție, educație. În primele etape, accentul cade pe îngrijire și ocrotire; la vârstele școlare ajutorul este centrat pe îndrumare și

---

<sup>1</sup> Constantinescu, Maria, "Sociologia familiei", Ed. Universității din Pitești, 2004, p. 18-19 ;

control în activitățile școlare; la vârsta pubertății, apar probleme legate de educația sexuală. Pubertatea și mai ales adolescența sunt etape în care apar sentimente noi, se îmbogățește sensibilitatea, se erotizează. Aceste două etape au un rol hotărâtor în formarea personalității, în deprinderea unor conduite morale indispensabile unei vieți normale. Orice carență a grupului familial, slăbirea unității și coeziunii familiale perturbă viața copilului și antrenează o serie de perturbări de comportament. Copilul are nevoie de o familie completă, în deplinătatea exercitării funcțiilor sale recunoscute de societate.

Familia reprezintă primul loc unde începe educația. În familie, copilul începe să-și formeze vocabularul și modul de a se comporta cu cei din apropierea sa, aici învață acele expresii și moduri de manifestare care îi vor servi în educația ulterioară sau dimpotrivă, acelea de care va putea scăpa cu greu sau deloc. Copiii fiind foarte receptivi la tot ce văd și ce aud, familia trebuie să fie foarte atentă cum se manifestă în prezența lor. Calitatea educației primite în familie – acei „șapte ani de acasă”- depinde îndeosebi de nivelul educației al părinților și al celorlalți membri ai familiei ce vin în contact cu copilul, în special sub aspect moral, comportamental. Atunci când copilul aude că se înjură, va înjura și el, dacă vede că se fură, va fura și el, dacă vede că se minte, va minți și el; dacă cei din jur se poartă respectuos, tot așa va face și el.

Până la trei ani copilul învață „ ce este bine” și „ce este rău”, dar aceasta o face în mare parte prin imitație (reproduce comportamente ale adultului ). De foarte multe ori la această vârstă pot apărea manifestări de încăpățănare și protest, adultul prin tactul lui poate influența conduita copilului. Mai târziu, în perioada preșcolară ( 3-6 ani ), evoluția ființei umane, prin multiplicarea relațiilor ei cu adulții, necesită modelarea personalității. La această vârstă copilul este mai impulsiv, capabil de emoții și sentimente, deseori își manifestă dorința în contradicție cu posibilitățile sale și cu cerințele adulților. Nu trebuie uitat că acum copiii își pot însuși noțiunile de adevăr, dreptate, dragoste de neam, dragoste de aproape, credință, încrederea în sine, etc .

Socializarea nu este un atribut exclusiv al copilăriei care are ca agenți principali familia și școala, ci socializarea este un proces care continuă de-a lungul întregii vieți. Ea se produce atât în familie, cât și la școală, în grupurile de prieteni, la locul de muncă, în grupurile religioase, militare etc. Una dintre cele mai importante funcții ale familiei este funcția de socializare a copiilor care are un rol important în formarea ierarhiei valorilor individuale. Astfel, părinții trebuie să asigure condițiile necesare pentru transmiterea limbii, a obiceiurilor, a valorilor și normelor sociale, favorizând îndeplinirea unor roluri în familie și integrarea lor socială prin dezvoltarea unor relații de

cooperare, înțelegere, respect, ajutor reciproc etc. Familia are o influență covârșitoare asupra copilului, știut fiind faptul că părinții aleg tipul de școală pe care copilul o va urma, situația financiară a familiei va influența și ea evoluția școlară a copilului etc. Ea este cea care ne oferă o poziție în societate; ea determină atribuirea de statusuri, cum ar fi rasa și etnia, și influențează alte statusuri, cum ar fi religia și clasa socială.

Un alt agent al socializării este anturajul, care reprezintă grupul de prieteni de aceeași vârstă și cu poziții sociale similar. În grupul de prieteni, indivizii se află pe poziții egale, deoarece niciunul dintre ei nu domină pe ceilalți. Relațiile interumane funcționează pe principiul „primești ceea ce oferi”. Familia poate fi suplinită de grupul de prieteni ca principală relație socială a tinerilor. În familie și în grupurilor de prieteni, copiii sunt implicați în relații personale intime bazate pe dragoste sau pe un alt tip de atașament.

Când intră în școală, copiii se lovesc pentru prima dată de impersonalitatea lumii. Școlile complinesc familia în transmiterea componentelor culturii și structurii sociale. Aici, copiii deprind scrisul și cititul, elemente foarte necesare în societatea noastră, își antrenează abilitățile mult mai complexe pe care le vor folosi mai târziu, ca adulți, la locul de munca și în viața socială. Cel mai adesea, școala reprezintă primul contact major al copilului cu lumea din afara familiei. El învață

despre noi statusuri și roluri care nu există în cadrul familiei. Școala oferă copiilor posibilitatea contactului cu un număr de oameni cu care ei se pot împrieteni. Astfel, școala accentuează efectul socializator al grupului de prieteni și reduce influența familiei.

Mass-media oferă zilnic moduri de socializare din cele mai diverse medii, dar sunt și mijloace de socializare datorită poziției lor de comunicare între foarte mulți oameni fără contact direct față în față. Televiziunea, în special, a devenit un socializator eficient mai ales pentru copii, învățându-i pe aceștia normele pentru un comportament acceptat.

Familia este în mare măsură răspunzătoare de comportamentele copiilor, de lipsa lor de socializare sau de socializarea negativă. Aceasta se realizează de regulă, în grupurile marginale și urmărește promovarea altor norme și valori decât cele acceptate de societatea respectivă.

Unul dintre efectele socializării este - spune Maria Voinea - integrarea socială, proces social fundamental care presupune acomodarea, adică soluționarea conflictelor existente între diferite aspirații și atitudini comportamentale, între indivizi, grupuri sau clase. Integrarea socială este o stare obiectivă dată de asamblarea și ajustarea reciprocă într-un sistem organizat al unei totalități de elemente între care se stabilesc raporturi de interdependență.

Procesul de socializare, desfășurat pe întreaga durată de viață a individului, oferă acestuia șansa formării sale sociale, a dobândirii echilibrului emoțional, menținerii integrității personalității, integrării sale în viața socială.<sup>2</sup>

La vârsta când copilul începe școala, el a învățat deja din cadrul familiei, din interrelațiile membrilor ei, cum să reacționeze la unele cerințe inevitabile vieții în colectivitate, cum să se controleze, să pună frână anumitor dorințe. Așadar, prima formă de socializare, mai simplă, se referă la totalitatea normelor de conduită pe care societatea le transmite noilor generații prin intermediul familiei.

În patrimoniul cultural al fiecărei civilizații s-au acumulat nenumărate norme de viață, nenumărate valori culturale, care se transmit de la o generație la alta prin intermediul familiei. Acumulările și schimbările rapide care se produc în actuala societate nu mai pot fi transmise de familie fără ajutorul instituțiilor specializate, mai ales dacă ținem seama de faptul că, în urma solicitărilor multiple la care sunt supuși părinții, căminul rămâne foarte mult timp fără prezența lor. Cu toate acestea, până la vârsta de 6—7 ani familia realizează destul de mult în domeniul educației. Chiar și după începerea școlarizării nu se renunță la aportul ei,

---

<sup>2</sup> ibidem, p. 20-21;



deoarece are o influență covârșitoare asupra copilului într-o perioadă în care el este foarte maleabil.

Se întâmplă însă uneori ca valorile morale pe care școala încearcă să le transmită să vină în contradicție cu cele inoculate de familie ; în acest caz conflictul dintre cei doi factori este inevitabil, iar urmările asupra personalității copilului sunt destul de grave.

Astăzi, mai mult ca oricând, familia este conștientă de posibilitățile imense ale școlii de a oferi copilului o gamă largă de roluri sociale, o experiență mult mai competentă de viață. Dezvăluirea lumii în fața minții și ochilor copilului este mai ales atribuția școlii ; dar să nu uităm că primele roluri sociale copilul le învață în familie.

Punerea bazelor personalității în cadrul familiei este determinată de necesitatea psihologică fundamentală a acestei vârste de a se atașa afectiv de persoana adultă. Adultul iubit devine un model pe care copilul îl imită docil în toate manifestările lui. El va imita în acest fel toate rolurile sociale pe care le joacă adultul. Se știe însă că aceste roluri sunt structurate diferit de la individ la individ. Personalitatea se creează diferit pe baza a ceea ce moștenește și a ceea ce experimentează din. chiar primii ani de viață. Dar faptele de viață nu sunt comune tuturor membrilor societății. Trăsăturile caracteristice persoanelor dintr-o anumită comunitate socială, dintr-o anumită țară,

își au originea în familie; așa se explică diferențele culturale ale personalității la nivelul națiunilor.

În procesul de formare a personalității, școala continuă ceea ce a început familia, dar se poate să și răstoarne ceea ce aceasta a pus la temelie prin înlocuirea modelelor oferite de familie cu altele noi, uneori total opuse. Aceasta se întâmplă atunci când din diferite motive familia nu constituie un mediu educativ, când anumite curențe în structura și interrelațiile ei, dar mai ales în metodele ei de educație, o transformă într-o comunitate generatoare de climat favorabil deviațiilor comportamentale.

Pe măsură ce crește, copilul simte nevoia să iasă din cercul restrâns al familiei pentru a învăța și alte deprinderi sociale de care va avea nevoie ca adult.

Din clipa în care copilul se atașează unui grup din afara familiei, controlul conduitei lui devine o problemă.<sup>3</sup>

Dacă în perioadele de cristalizare a personalității nu există unitate de vederi și de măsuri între familie, școală și celelalte micromedii educative apar fisuri în sistemul educațional, care pot duce tânărul pe drumul inadaptării sociale. Concordanța și

---

<sup>3</sup> Bătrânu, Emilia, "Educația în familie", Ed. Politică, București, 1980, p. 21-22;

continuitatea influențelor socializatoare impun familiei necesitatea cunoașterii științifice a specificului fiecărei perioade de vârstă și a rolului educatorului în fiecare din aceste perioade.

În majoritatea cazurilor, părinții nu știu când sfârșește și când începe o nouă perioadă în creșterea și dezvoltarea copilului, iar valorile, caracteristicile și exigențele fiecărei vârste sunt rigid înțelese, fapt care duce la conflicte în cadrul familiei.

Climatul familial conflictual împiedică procesul normal formării personalității.<sup>4</sup>

Procesul de socializare este realizat de agenții socializării, aceștia fiind: familia, grupurile de prieteni (anturajul), școala și mass media mai sus menționați. Socializarea însă nu se limitează doar la cei patru agenți principali amintiți. Ea se realizează și prin intermediul organizațiilor religioase, politice, asociațiilor voluntare, în mod difuz de ansamblul comunității în care trăiește individul.

---

<sup>4</sup> ibidem, p. 23;

### III. CLIMATUL FAMILIAL

Baza climatului sănătos al familiei se pune înainte de apariția copiilor; se pune din clipa în care se încheagă căsnicia, prin criteriile care stau la baza ei: afecțiunea și stima reciprocă, unitatea de vederi și idealuri, distribuția echitabilă a sarcinilor în cadrul menajului, simțul răspunderii reciproce și față de copii, respectul față de personalitatea și demnitatea celuilalt.

Apropierea de vârstă, experiență și cultură sunt elemente care echilibrează raporturile dintre cei doi soți. Înțelegerea deplină dintre ei este secretul reușitei în educația copiilor, deoarece de atmosfera familială depinde sentimentul de siguranță absolut necesar vieții normale a individului, copil sau adult.

Ambianța familială poate fi calmă sau plină de efervescență, amorțită sau agitată, tolerantă sau intolerantă, sensibilă sau insensibilă la dorințele membrilor ei. Ținând seama de aceste stări de spirit, care domină relațiile dintre membrii unei familii, avem climate familiale de solidaritate sau de ostilitate și rivalitate, climate senine sau tensionale. Toate aceste forme se datorează relațiilor dintre soți,

relații ce alcătuiesc fondul ambianței în care se plămădește și se dezvoltă personalitatea copilului.<sup>5</sup>

Mulți părinți nu știu că una dintre cele mai elementare premise ale educației este armonia conjugală. Climatul în familie are o influență deosebită asupra dezvoltării personalității copilului. O atmosferă destinsă, caldă, este benefică, în schimb, tensiunile și certurile afectează echilibrul psihic al copilului. Iată de ce înainte de a concepe copilul este foarte important ca părinții să învețe să se comporte matur și să știe să își controleze pornirile impulsive.<sup>6</sup>

Cel mai important lucru pe care îl poate face un soț pentru copiii lui este să-și iubească soția. Un tată bun este mai întâi de toate un soț bun. Când bărbatul își respectă soția și drepturile acesteia, când rămâne sensibil la stările ei și când privește rolul ei în familie ca egal în importanță cu al lui, atunci atmosfera din familie va fi prietenească și cooperantă. Tinerele personalități se dezvoltă puternic în astfel de medii.<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> Bătrânu, Emilia, op. cit., p. 49-50;

<sup>6</sup> Bodo, Victor; Bodo, Sorina, “Ghid practic de educație a copilului”, Ed. Dacia,

Cluj - Napoca, 2000, p. 10;

<sup>7</sup> Van Pelt, L., Nancy, „Secretele părintelui deplin”( trad. Ana – Maria Oprea),

Ed. Viață și sănătate, București, 2002, p. 228;

Soțul atent oferă o imagine potrivită a ceea ce înseamnă rolul unui bărbat, atât pentru fii, cât și pentru fiice. Nevoia de o imagine a unui soț/tată puternic este astăzi mai mare decât oricând, fiindcă ritmul de viață este rapid, iar membrii familiei sunt împinși în toate direcțiile, departe de familie. Școala, biserica, activitățile de comunitate, serviciul, activitățile recreative, prietenii și mass-media, toate atrag atenția în același timp. Bărbatul joacă un rol important în menținerea familiei la un loc.<sup>8</sup>

Satisfacerea nevoilor organice ale copilului îi asigură dezvoltarea fizică ; instrucția și educația — pe cea intelectuală; relațiile normale cu mediul înconjurător, în primul rând cu cel familial, îi asigură dezvoltarea echilibrată a afectivității. Această întreită evoluție a personalității sale îi va da posibilitatea să se integreze în societate, să-și cucerească treptat statutul de adult. Dar până să atingă această țintă, copilul trebuie să simtă în jurul său grija și prezența adultului, trebuie să se simtă în deplină siguranță, iar siguranța înseamnă pentru copil dragoste și stabilitate. Dragostea celor ce-l înconjoară, în primul rând dragostea mamei, este necesară copilului nu numai pe planul afectivității ; ea are ecouri profunde și pe planul dezvoltării

---

<sup>8</sup> ibidem, p. 229;

fizice și intelectuale. Dar dragostea trebuie să fie adevărată. Copilul se înșeală rareori ; sărutările fără elan, bomboanele și jucăriile nu-i pot ascunde faptul că nu este iubit decât cu o dragoste de paradă. El este mult mai intuitiv decât adultul, și așa se explică atracția sau, dimpotrivă, repulsia pe care o are de la o vârstă destul de fragedă pentru anumite persoane cu care vine în contact. Pentru a fi iubit, copilul trebuie să fie acceptat de către membrii familiei. Nu sunt rare cazurile când el vine pe lume fără ca părinții să-l fi dorit sau când în locul băiatului pe care-l dorește amorul propriu al tatălui apare o fată. Fără să aibă vreo vină, urmările acestui hazard le îndură, adeseori, copilul. Răceala, agresivitatea, chiar ascunsă, a acestor părinți îl rănesc profund.<sup>9</sup>

Copilul are o nestăvilită nevoie de dragoste, dar nu de orice fel de dragoste ; el nu va fi pe deplin satisfăcut dacă nu se ține seama decât de factorul „cantitate”. Există o anumită calitate de dragoste pe care copilul o cere de la marna sa și o altă calitate, deosebită, pe care o cere de la tatăl său. Și de la unul, și de la celălalt, el cere o dragoste care să se adreseze cu adevărat persoanei sale, și nu imaginii pe care și-o făuresc părinții săi sau imaginilor cărora îi cer să se conformeze. Ne

---

<sup>9</sup> Bătrânu, Emilia, op. cit., p. 50-51;

mirăm câteodată că un copil este insuportabil, cu toate pedepsele și dezaprobarea pe care o atrage comportarea sa ; dar pentru el e vorba uneori tocmai de a obține dovada că e iubit nu pentru drăgălășenia sa sau pentru notele sale bune, ci într-un fel cu adevărat *neconștient*. Numai aceasta are valoare în ochii săi. Dacă ar avea această certitudine, nu ar fi tentat cu atâta îndărătnicie să displică, pentru a-i pune la încercare pe cei de la care el pretinde să-l găsească plăcut, orice ar face, și care resimt, la rândul lor, o decepție paralelă, întrucât interpretează pe nedrept „răutatea” sa ca pe un refuz de a-i iubi.

Calitatea maternă a dragostei comportă elemente aproape fizice și nevoia inițială de a mai menține încă un timp contactul carnal care permite o tranziție între viața intrauterină și viața asumată personal. Orice relație cu lumea exterioară are loc mai întâi prin intermediul mamei, ale cărei îngrijiri concrete, în primii ani, au o repercusiune morală prelungită un timp nedefinit.

10

---

<sup>10</sup> Berge, Andre, „Copilul dificil”, (trad. Lidia Ciucă), Ed.

Didactică și Pedagogică, București, 1972, p. 60-61;



Siguranța în care trebuie să se simtă copilul pentru a se dezvolta normal este condiționată de stabilitatea mediului familial. Dacă în locul unui teren solid și sigur el se trezește pe unul mișcător, gata în orice clipă să se dezagrege, atunci creșterea lui va fi întârziată sau deformată. Copilul are nevoie să știe cu precizie încotro se îndreaptă, să parcurgă un drum trasat de adult, fiindcă mult timp el este incapabil să discearnă, să aleagă și să se conducă singur. Nimic nu este mai nefast pentru copil ca nesiguranța ambianței, ca permanenta schimbare a cadrului de referire, ca inconstanța climatului afectiv în care se dezvoltă.<sup>11</sup>

Primul mediu afectiv al copilului este familia ; de aceea, de tonusul relațiilor din sânul ei depinde dezvoltarea lui afectivă normală sau anormală.

Echilibrul copilăriei își are sursa în bucuria pe care copilul o trăiește în prezența celor dragi, în sânul unei familii echilibrate, calme, normale.

Din toate speciile de viețuitoare, omul vine pe lume cu cele mai puține instincte care-i permit să se hrănească și să intre în contact cu semenii săi. În prima perioadă a vieții, pentru a-și satisface nevoile elementare, el depinde în întregime de părinți, cu care are primele

---

<sup>11</sup> Bătrânu, Emilia, op. cit., p. 51;

relații sociale. Privat de aceste relații, copilul nu-și formează nici o deprindere, nu învață să vorbească, nivelul său mental rămâne extrem de redus.

Din prima copilărie au o mare importanță relațiile copilului cu fiecare membru al grupului familiei, și în special cu mama. Lipsit de îngrijirile ei, chiar dacă continuă să fie normal alimentat, copilul pierde din greutate, stagnează în creștere. Relațiile mamă — copil sunt decisive în dezvoltarea normală a omului și, oricare ar fi tipul de familie în raport cu dezvoltarea societății, aceste relații rămân de neînlocuit.

Dar raportul mamă — copil nu este exclusiv ; cercetările au dovedit, de asemenea, rolul important pe care-l are tatăl în echilibrul și securitatea familiei. În condițiile actuale, în care mama este angajată în producție, tatălui îi revin sarcini aproape tot atât de importante în creșterea și dezvoltarea copilului.

Cu toate că în prima perioadă a vieții copilul are în aparență o viață vegetativă, relațiile lui cu mediul familial sunt hotărâtoare pentru structura sa psihică. Dragostea maternă este prima formă de afectivitate pe care o percepe copilul ; de ea depinde întreaga influență nedefinită, subtilă, pe care mama o are asupra copilului și prin care ea îl modelează, îl educă.

Hrănit la sânul mamei, copilul primește, odată cu laptele, și dragostea maternă, tot atât de necesară creșterii lui normale ca și hrana. S-a demonstrat că alăptarea naturală fortifică organismul, ferindu-l de îmbolnăviri ; s-a dovedit, de asemenea, că dezvoltarea intelectuală a copilului stagnează când el este lipsit de prezența mamei. Priviți cum învață să meargă și să vorbească un copil ! Oare nu siguranța brațelor întinse spre el de mamă și emoția cauzată de chemarea ei determină copilul să facă primii pași sau să articuleze primele sunete ?<sup>12</sup>

Din dorința de a nu-și supăra mama, de a nu pierde dragostea ei, copilul este gata să se supună, să accepte anumite reguli de comportare ; de aceea, de modul cum știe mama să folosească frânelor dragostei depinde și influența ei educativă.

Mama este în prima copilărie obiectul dragostei pasionate a copilului ; el tinde să se identifice cu ea. De aceea, rolul mamei este dificil și de mare răspundere, deoarece ea trebuie să se ridice până la înălțimea modelului educativ. Dar relațiile mamă-copil nu sunt exclusive ; ele sunt în dependență de celelalte relații intrafamiliale. În cazul unor stări afective anormale între soți dragostea mamei pentru copil devine, prin compensație, captativă, prelungind starea

---

<sup>12</sup> ibidem, p. 52-53;

de dependență a copilului printr-o fixație exagerată. Și invers : în cazuri de detașare totală a mamei, copilul trăiește într-o continuă tensiune și începe să-și urască tatăl sau fratele, pe care-i consideră cauza abandonării lui.

În ceea ce privește dragostea tatălui pentru copil, ea este mai egocentrică. Chiar de la cea mai fragedă vârstă a copilului, tatăl vede în acesta viitorul matur care-i va perpetua ființa, de aceea este mai pretențios și mai nerăbdător să vadă realizate în el propriile sale idealuri și aspirații. Dar oscilațiile prea mari pe planul relațiilor afective cu copilul se răsfrâng asupra echilibrului psihic al acestuia. În prezența unui tată rigid, copilul se va atașa de mamă dar va suferi din cauza lipsei posibilității de a-și iubi și tatăl, și invers. Copilul are nevoie să simtă că este obiectul dragostei și al mândriei ambilor părinți. La rândul lor, aceștia își simt viața îmbogățită prin prezența copilului. Există în acest raport omenesc ceva puternic și viu, care modifică caracterele. Beneficiar nu este numai copilul; raporturile sunt reciproce.<sup>13</sup>

Când cei doi soți descoperă (uneori prea târziu !) că nu au nimic comun - nici idealuri, nici mod de a gândi și aprecia valorile sociale —, ei sunt prea puțin dispuși la concesiile reciproce ; pacea căminului

---

<sup>13</sup> ibidem, p. 53-54;

dispare sau este doar aparentă, deoarece, dincolo de aparențe, se izbesc de zidul indiferenței și al nepăsării. Și într-un caz și în altul, cei ce au de suferit sunt copiii ! Când tatăl sau mama, firi impulsive, colerici, se manifestă zgomotos, violent, uneori brutal, copiii sau îi imită sau devin niște timorați, niște timizi. Copiii se molipsesc ușor de nervozitatea adulților, fără a avea însă și puterea lor de control și stăpânire ; devin insuportabili, fie prin țipetele și manifestările lor, fie prin impertinență și neascultare.<sup>14</sup>

O familie dezmembrată sufletește, cu greu poate recupera și manifesta căldura și ambianța sufletească de care are nevoie copilul. Un astfel de copil, în atare situații, se închistează în el, până în momentul în care limita lui de suportabilitate depășește pragul limită, după care, nemaiputând suporta situația, începe să se exteriorizeze devenind agresiv, brutal, dar mai ales greu de recuperat.

Lipsa de afecțiune a unuia sau chiar a ambilor părinți — ceea ce e mai grav — în reciprocitatea relațiilor lor familiale nu poate fi ascunsă copilului, oricât de bine și-ar regiza aceștia relațiile lor în fața copilului, căci acesta are marea calitate de a depista cele mai mici fisuri familiale.

---

<sup>14</sup> ibidem, p. 57;

Iată cum, climatul familial devine și se repercută ca un factor nociv în formarea și educarea copilului.<sup>15</sup>

Referindu-se la liniștea căminului ca ambianță educativă, pedagogul elvețian Adolf Ferriere spunea : „Copiii au nevoie de calm ; agitația, nervozitatea lucrează asupra lor cum ar lucra un vânt puternic asupra dunelor de nisip”.<sup>16</sup>

Primii cinci sau șase ani ai unui copil sunt cruciali în dezvoltarea lui pentru a deveni un adult independent și sigur din punct de vedere emoțional.<sup>17</sup>

Dragostea maternă și autoritatea paternă sunt absolut indispensabile echilibrului relațiilor familiale.<sup>18</sup>

Atmosfera din familie, creată de părinți în această perioadă, va avea un impact puternic asupra viitorului lui. Totuși, rolul de părinte se „aruncă” asupra noastră brusc. O, ce bine ar fi să *creștem* spre viața de părinte! <sup>19</sup>

“Dragostea necesită să știi de ce are nevoie ființa iubită pentru a fi ocrotită; dragostea presupune onestitate.” Pentru că suntem creatorii

---

<sup>15</sup> Cajal, M., „Educarea copilului în familie”, Ed. Medicală, București, 1975, p. 108;

<sup>16</sup> Bătrânu, Emilia, op. cit., p. 59;

<sup>17</sup> Van Pelt, L., Nancy, op. cit., p. 239;

<sup>18</sup> Bătrânu, Emilia, op. cit., p. 80;

<sup>19</sup> Van Pelt, L., Nancy, op. cit., p. 239;

relațiilor dintre noi, este nevoie de o implicare activă din partea noastră, a celor doi membri care formează cuplul, familia în general.<sup>20</sup>

De aceea, nici soția, nici soțul nu ar trebui să considere ca de la sine înțeles că vor avea un cămin fericit. Amândoi ar trebui să se pregătească în mod conștient pentru un cămin fericit și să se îngrijească de el. Amândoi au de câștigat totul și nu au nimic de pierdut dintr-o preocupare conștientă și zilnică pentru a-și aduce mai multă fericire unul altuia. Astfel, amândoi vor contribui mai mult la fericirea viitoare a întregii familii.<sup>21</sup>

---

<sup>20</sup> Crăciun, Barbara, „Plusuri și minusuri în viața de cuplu”, în Revista de Psihoterapie Experiențială, nr. 31, septembrie 2005, editată de Societatea de Psihoterapie Experiențială Română (SPER); (director: Iolanda Mitrofan), p. 43;

<sup>21</sup> Van Pelt, L., Nancy, op. cit., p. 239;

#### IV. DATORIILE PĂRINȚILOR FAȚĂ DE COPII

Dragostea dintre părinți și copii se arată prin creșterea și educația lor. Prin *educație* părinții arată grija ce o poartă comorii sfinte dată de Dumnezeu: copiii. Sfântul Apostol Pavel sfătuiește pe părinți să-și crească copiii „în învățatură și în certarea Domnului” (Efes. 6, 4). Învățătura, educația copiilor creștini a constat întotdeauna din învățarea științelor vremii, a dogmelor și a moralei creștine, a regulilor de bună purtare în viață și a bunei-cuviințe. Sfântul Ioan Gură de Aur scrie că de la o vârstă fragedă există o înclinare a omului spre viciu sau spre virtute. De aceea, copiii trebuie îndreptați de timpuriu spre bine și virtute, pentru a nu se deprinde cu răul. Părinții nu trebuie să se gândească cum să-și lase copiii bogați, ci virtuoși.

Tot ce fac părinții pentru copiii lor, pentru educația lor, fac din dragoste. Din ea izvorăsc și celelalte virtuți pe care părinții sunt datori să le sădească și să le cultive în inima copiilor: temerea de Dumnezeu (Ps. 33, 11; Efes. 6, 4), ascultarea (I Tim. 3, 4), purtarea cuviincioasă (Pilde 22, 6), credința puternică (Is. 38, 19) și mai ales poruncile, căile și legile Domnului (Fac. 18, 19; Deut. 4, 9-10; Ps. 77, 3-10). Părinții sunt chemați să vegheze creșterea morală și religioasă a copiilor. Educația morală trebuie să o facă părinții, învățând pe copii deprinderile și faptele bune, pentru a-i ajuta să scape de anarhia



instinctelor și tendințelor spontane, pentru a îndepărta egoismul natural și a-i ajuta să devină mai buni.

În lumina Sfintei Scripturi, părinții mai sunt datori să-și binecuvânteze copiii (Fac. 48, 15-16; Evr. 11, 20-21), să-i mângâie (1 Tes. 2, 11), să-i supravegheze (Sirah 16, 1-5), să le asigure cele de trebuință (Mt. 7, 9-12; II Cor. 12, 14; I Tim. 5, 8), să-i convingă să nu se căsătorească cu eretici (Fac. 24, 1-4; 28, 1-2), să se roage pentru ei, iar când sunt răi să-i mustre sau chiar să-i pedepsească (Pilde 3, 12; 13, 24; 19, 8; Sirah 30, 1-2; 8, 12), încredințați fiind că binecuvântările lor îi însoțesc în viață, ca și blestemele și păcatele lor (Ieș. 20, 5; 34, 7; Num. 14, 18; Deut. 5, 9; Ps. 111, 1-2).

Familia creștină este școala virtuților. Cea mai bună creștere pe care o pot da părinții copiilor este cea morală și religioasă. Fiecare copil este o ființă metafizică (Nichifor Crainic), un mic filozof religios care se roagă cu drag lui Dumnezeu, îi place Biserica, pune întrebări despre lume și viață, vrea să cunoască toate, căutând rațiunea ascunsă a lucrurilor. Toți copiii au o firească pornire spre Dumnezeu, spre religie. Educația religioasă cuprinde practica vieții în rugăciune, iubirea de Dumnezeu și de aproapele. Cu îndrumări sănătoase, creșterea în „cei șapte ani de acasă” lasă în inima și în mintea copiilor urme și amintiri neșterse. O bună educație acasă dezvoltă sentimente religioase pe care și cea mai atee școală nu le mai poate nimici.

Familia creștină este inclusă în misiunea Bisericii; este o prelungire a Bisericii în lume și o aducere a lumii în Biserică. Toți părinții sunt datori să-și îmbisericească copiii, să-i împrietenească cu Duhul lui Dumnezeu și să-i crească sub aripile Bisericii, așa cum a fost îmbisericită și crescută Maica Domnului. Grija educației copiilor nu aparține numai familiei, ci și școlii, societății și Bisericii. Toate instituțiile poartă obligațiile și răspunderile creșterii, îngrijirii și ajutorării lor, cu toate mijloacele materiale și morale de care dispun. Educația cea mai sănătoasă și temeinică se dă copiilor când toate așezămintele, care răspund pentru creșterea și educarea lor, își armonizează interesele și principiile lor cu scopul pe care îl au în vedere: formarea caracterului religios-moral. Cu oameni de caracter moral și de convingeri religioase nu se va destrăma nici o societate și nu se va închide nici o biserică.

Copilul este un crin, iar în neprihănirea lui vede îngerii lui Dumnezeu. „Dați-mi ochiul unui copil pe toată viața și nu voi vedea decât lumina fericită a raiului dumnezeiesc”, spune Nichifor Crainic. Iubirea și rugăciunea revelează copiilor pe Părintele lumii și al oamenilor; iubirea și rugăciunea îi fac să-L îndrăgească și să-i primească în suflet, pe toată viața, icoana Lui sfântă, ocrotitoare, mântuitoare. Copiii trebuie deprinși de mici cu rugăciunea și cu datinile religioase. Exemplul părinților are un rol decisiv în formarea

deprinderilor religioase, traducând în acte vii și concrete formula abstractă a datoriei. Astfel, părinții trebuie să-și facă rugăciunile împreună cu copiii, aceștia trebuie duși la biserică, învățați să facă semnul Sfintei Cruci, să îngenuncheze, să spună rugăciunile și să cânte cântări religioase, să ducă daruri la Sfântul Altar, să aprindă lumânări la biserică, să se împărtășească.

O învățătură, o mustrare, o poruncă din partea celor care cârmuiesc viața casnică sunt mijloace educative bune, folositoare. Dar ceea ce zidește este viața tăcută a părinților, exemplul lor de fiecare zi. Faptele lor în fața copiilor sunt o predică mută, dar cu urmări hotărâtoare, fie în bine, fie în rău. Învățătura vorbește urechilor. Pilda vorbește ochilor și inimii. Poți pune la îndoială sinceritatea unei vorbe, dar nu poți să nu dai crezare la ceea ce vezi că face aproapele tău, tatăl tău, mama ta. Nici o lecție biblică, nici o învățătură nu va fi în stare să înlocuiască pildele de evlavie ale părinților, care vor face ca duhul credinței și al omeniei să străbată până în măduva oaselor, până în sângele copilașilor.

## V. DATORIILE COPIILOR FAȚĂ DE PĂRINȚI

În lumina Sfintei Scripturi, copiii datorează *recunoștință* părinților, iar aceasta se arată prin întreținere și ajutor când au nevoie, prin cuvinte cuviincioase, prin respect. Sfântul Chiril al Ierusalimului scrie: „Prima virtute a creștinilor este de a cinsti pe părinți, a răsplăti ostenele celor ce le-au dat viață și a le procura din toată puterea cele trebuincioase tihnei lor. Chiar dacă i-am răsplătit cu mai mult, nu vom putea însă niciodată să-i naștem”.

Copiii sunt datori să aibă ascultare față de legea Domnului (Deut. 30, 1-3; Pilde 28,7) și tot așa față de părinți, după cum spune atât de limpede porunca a cincea: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți pe pământ” (Ieș. 20, 12). „Cinstește” – zice imperativ Sfânta Scriptură. Cinstirea părinților se naște din faptul că ei ne-au dat viață, ne ocrotesc și ne educă. Părinții sunt colaboratorii lui Dumnezeu în formarea noastră. Cu același cuvânt de „Părinte” numim pe Dumnezeu și pe cei ce ne-au dat viață.

Străvechea lege dată de Dumnezeu oamenilor: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta” trebuie să fie tuturor călăuză în viață, soarele care ne luminează gândurile și sentimentele noastre. Cine respectă porunca a cincea va fi răsplătit. Respectarea acestei porunci aduce, pe lângă roade spirituale, roadele temporale ale păcii și prosperității.

Dimpotrivă, nerespectarea acestei porunci are drept consecință mari daune pentru comunități și pentru persoanele umane.

A cinsti pe părinți înseamnă:

- *A-i iubi*, a le datora și face tot binele cu putință. Iubirea față de părinți este și o poruncă a firii, de aceea o găsim la toate popoarele. „Dragostea față de părinți este o datorie atât de clară, pe cât de clar este că zăpada este albă”, spune Aristotel;

- *A asculta de ei*: „Ascultați de părinții voștri întru Domnul că aceasta este cu dreptate” (Efes. 6, 1); „Fiule, păzește legile tatălui tău și nu lepăda învățăturile maicii tale” (Pilde 6, 20);

- *Să nu-i supărăm cu ceva și să ne purtăm față de ei cu toată cuviința*, vorbind despre ei și cu ei cu mult respect. „Ochiul celui ce batjocorește pe tatăl său și nu ia în seamă ascultarea maicii sale, să-l scoată corbii și să-l mănânce puii vulturilor” (Pilde 30, 17);

- *Să-i ajutăm la nevoie*, mângâindu-i în necazuri și înseninându-le seara vieții lor. „Frate, sprijină pe tatăl tău la bătrânețe și nu-l mâhni în viața lui” (Sirah 3, 2); Pildă pentru noi este Însuși Mântuitorul, Care de pe cruce o încredințează pe Sfânta Sa Mamă ucenicului preaiubit, Ioan, ca să aibă grijă de ea (In. 19, 26-27). Prin această dispoziție testamentară a Mântuitorului, s-a inaugurat în creștinism cultul mamei;

- *Să ne rugăm lui Dumnezeu pentru ajutorarea lor* când sunt în viață, iar după moarte, pentru odihna sufletelor lor, împlinindu-le voința cea din urmă, păstrându-le vie amintirea și îngrijindu-le mormintele.

Așa ne învață morala creștină și Biserica noastră că trebuie să ne comportăm față de părinții noștri, care ne-au dat ceea ce au avut mai bun, pentru ca noi să fim fericiți, să ne realizăm în viață, să ne întemeiem și noi o familie. Trebuie să fim alături de ei, să-i facem să se considere utili, după puterile lor, pentru a nu-i lăsa în deznădejde și singurătate.

Dar „Cine are părinți / Pe pământ, nu în gând / Mai aude și acum / Ochii lumii plângând...” spune cu durere poetul Adrian Păunescu, pentru că există copii care au uitat chipul sfânt al mamei care i-a vegheat, vorba ei duioasă care i-a îndrumat în viață, au uitat povața tatălui și mâinile lui bătătorite de muncă. Sunt mulți cei care și-au părăsit părinții bătrâni, bolnavi. I-au lăsat la mila lui Dumnezeu și a oamenilor. Acești copii denaturați uită că Dumnezeu nu va îngădui această lipsă de respect și de iubire, pedepsindu-i ca și ei să guste din durerea amară a singurătății, la bătrânețe.

Cei care sunt indiferenți față de părinții lor și le întristează bătrânețea, vor fi un exemplu negativ pentru copiii lor. Acești oameni nu pot răspunde poruncii iubirii față de aproapele, dacă ei nu pot fi

capabili să răspundă iubirii părinților. Dacă dorim să fim plăcuți lui Dumnezeu și să avem parte de fericire în vremea vieții noastre, să cinstim pe tata și pe mama. Să facem aceasta cu dragă inimă pentru că demnitatea părintească este o rază din puterea și autoritatea lui Dumnezeu, Părintele luminilor.

## CONCLUZII

Am încercat, în cele spuse până acum, sublinierea sensului teologic și sociologic al vieții de familie, vocația lor originară, așa cum este ea înțeleasă în orizontul revelației creștine și, în același timp, sugerarea doar a câtorva principii de viață spirituală care luminează și înfrumusețează relațiile dintre membrii fiecărei familii care trăiește în Hristos și în Biserică. În lumina acestor principii, familia creștină depășește dimensiunea sa exclusiv instituțională, juridică, socială, pentru a intra în orizontul teologic și sacramental, în orizontul darului lui Dumnezeu și al iubirii dintre Hristos și Biserică.

Îndemnul adresat în urmă cu două secole de Jean Jacques Rousseau « începeți dar prin a vă cunoaște copiii » se află și astăzi la temelia educației.

Educația este o acțiune la care își dau concursul școala, familia, întreaga societate. Colaborarea între toți factorii educaționali, în primul rând între școală și familie, este stringentă.

Școala nu-și poate realiza pe deplin sarcinile, mai ales cu elevii care rămân în urmă la învățătură, dacă nu cunoaște condițiile familiale, de muncă și viață ale copiilor. Apoi, diferite aspecte ale comportamentului elevilor, absențe, disciplină, mod de reușită la învățătură etc., nu se pot cunoaște și rezolva în modul cel mai eficient



fără contactul cu familia. Părinții nu pot cunoaște pe deplin psihologia copilului lor dacă nu află și modul lui de comportare în condițiile școlare. Activitatea de acasă este o continuare a activității pedagogice de la școală și invers-activitatea de la școală este o continuare a activității de acasă. Întregul proces de educație și mai ales de instrucție se realizează atât la școală, cât și acasă.

Părintele trebuie să fie *indulgent, flexibil și deschis spre nou*, pentru a accepta tot ceea ce ar putea ameliora viața copilului, însă, în același timp și suficient de *autoritar* pentru a impune o disciplină riguroasă, a-l învăța pe copil să respecte reguli și să îndeplinească eficient sarcinile care i se dau.

Părintele trebuie să fie *protector, izvor de dragoste necondiționată*, pentru a-i oferi copilului securitatea de care are nevoie și pentru a-l sprijini atunci când situația o cere, dar și suficient de *înțelegător* și *încercător* în capacitatea copilului de a lua unele decizii personale. El încurajează copilul să fie independent, respectându-i opiniile, interesele și personalitatea. Manifestă căldură față de copil, îl apreciază, îl consideră un membru responsabil al familiei.

Ca urmare a acestor atitudini parentale, copilul își va dezvolta un *echilibru emoțional* care va sta la baza dezvoltării armonioase a personalității.

„Meseria” de părinte este, poate, cea mai dificilă meserie din lume.

Responsabilitatea care cade pe umerii părintelui este una imensă. El este modelul pe care copilul îl urmează, el îi oferă acestuia condiții de viață, securitate afectivă, educația de bază. Practic, de modul în care părintele își îndeplinește *rolul* depinde viitorul copilului.

În contextul actual al epocii noastre, caracterizată prin schimbări socio-culturale profunde, considerăm că este absolut necesară o intensificare a lucrării pastoral-misionare a Bisericii noastre, pentru a conștientiza, mai ales familiile tinere, de faptul că viața lor împreună trebuie să depășească necesitatea biologică și simpla atracție naturală, pentru a intra în orizontul tainei lui Dumnezeu. Uniți prin Taina Cununiei, în Biserică, căminul lor trebuie să devină o „mică biserică” în care, prin credință, nădejde și dragoste ei dau mărturie despre iubirea jertfitoare a lui Hristos pentru lume, ca și despre datoria lumii de a fi iubire, drept răspuns la iubirea lui Hristos.

Familia este cel dintâi cadru social de care fiecare om are nevoie ca să trăiască. Ea este mediul cel mai prielnic pentru nașterea, dezvoltarea și desăvârșirea ființei umane. Familia este prima societate naturală. Este un oficiu înalt al respectului, al demnității, al libertății interioare, al seninătății constructive. Mediul familial oferă siguranță,

liniște, afecțiune, seninătate, care constituie o atmosferă prielnică pentru dezvoltarea normală și echilibrată. Datorită familiei, omul nu este izolat în lume, fără rădăcini în trecut, fără reazem în prezent și fără speranță în viitor.

## **BIBLIOGRAFIE:**

1. Bătrânu, Emilia, “Educația în familie”, Ed. Politică, București, 1980;
2. Berge, Andre, „Copilul dificil”, (trad. Lidia Ciucă), Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972;
3. Bodo, Victor; Bodo, Sorina, “Ghid practic de educație a copilului”, Ed. Dacia, Cluj - Napoca, 2000;
4. Cajal, M. „Educarea copilului în familie”, Ed. Medicală, București, 1975;
5. Chirilă, Dr. Pavel și Pr. Mihai Valica, „Meditații la medicina biblică”, Ed. Christiana, București, 1992;
6. Constantinescu, Maria, “Sociologia familiei”, Ed. Universității din Pitești, 2004;
7. Costache, Pr. Dr. Doru, „Familia și viața la începutul unui nou mileniu”, Ed. Trinitas, București, 2002;

8. Crăciun, Barbara, „Plusuri și minusuri în viața de cuplu”, în Revista de Psihoterapie Experiențială, nr. 31, septembrie 2005, editată de Societatea de Psihoterapie Experiențială Română ( SPER); (director: Iolanda Mitrofan);
9. Cucu – Ciuhan, Geanina, „Psihologia școlarului mic”, Ed. Sylvi, București, 2000;
10. Dolean, Ioan; Dolean, Dacian Dorin, „Meseria de părinte”, Ed. Aramis, București, 2002;
11. Evdokimov, Paul, „Ortodoxia”, EIBMBOR, București, 1996;
12. Hristodoulos, Arhiepiscop al Atenei, „Misiunea socială a Bisericii”, Ed. Trinitas, Iași, 2000;
13. Ludușan, M., „Familia în societatea contemporană”, Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia .
14. Mihoc, Constantin, „Taina Căsătoriei și familia creștină”, Ed. Teofania, Sibiu, 2002;

- 15.** Mitrofan, Iolanda (coord.), „Cursa cu obstacole a dezvoltării umane”, Ed. Polirom, Iași, 2003;
- 16.** Mladin, Mitropolit Dr. Nicolae, Diac. Prof. Dr. Orest Bucevschi, Prof. Dr. Constantin Pavel, Diac. Prof. Dr. Ioan Zăgorean, „Teologia Morală Ortodoxă”, vol. II, EIBMBOR, București, 1980;
- 17.** Osterrieth, Paul, „Copilul și familia”, (trad. Constantin Urmă), Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1973;
- 18.** Păiși – Lăzărescu, Mihaela (coord); Surdu, Magdalena; Tudor, Loredana, „Compendiu de psihologie și pedagogie”, Ed. Pământul, Pitești, 2006;
- 19.** Petraru, Pr. Drd. Gheorghe, „Credința și faptele bune în lucrarea mântuirii”, în «Ortodoxia», nr. 3/1988;
- 20.** Popa, Pr. Drd. Gheorghe, „Credința ca virtute teologică și implicațiile ei moral sociale”, în «Teologie și Viață», nr. 4-8/1991;
- 21.** Popescu, Pr. Prof. Dr. Dumitru, „Familia în cultura secularizată”, în «Ortodoxia», nr. 1-2/2002;

22. Popescu, Pr. Prof. Dr. Dumitru, „Ortodoxie și contemporaneitate”, Ed. Diogene, București, 1996;
23. Stănciulescu, Elisabeta, „Sociologia educației familiale”, vol. I, Ed. Polirom, Iași, 1997;
24. Stăniloae, Pr. Prof. Dr. Dumitru, „Iubirea creștină” Ed. Porto-Franco, Galați, 1993;
25. Șchiopu, Ursula (coord), „Dicționar de psihologie”, Ed. Babel, București, 1997;
26. Van Pelt, L., Nancy, „Secretele părintelui deplin”( trad. Ana – Maria Oprea), Ed. Viață și sănătate, București, 2002;
27. Verza, Emil; Verza, Florin Emil, „Psihologia vârstelor”, Ed. Pro Humanitate, București, 2000;
28. Vrasmas, Ecaterina Adina, „Consilierea și educația părinților”, Ed. Aramis, București, 2002;
29. Zamfir, Cătălin; Vlăsceanu, Lazăr (coord), „Dicționar de sociologie”,

Ed. Babel, București, 1993;

**30.** Zlate, Mielu, „Eul și personalitatea”, Ed. TREI, București, 2004.